

SVEIKINIMAI

ROLANDAS PAKSAS

Lietuvos Respublikos Prezidentas

Didžiai gerbiamas Rektoriau,
Jūsų Eminencija Kardinole,
Ekscelencija Arkivyskupe,
Ekscelencijos,
Gerbiami konferencijos dalyviai ir svečiai!

Džiaugiuosi galėdamas pasveikinti Jus, susirinkusius į senąjį Vilniaus universitetą prisiminti Lietuvos ir Šventojo Sosto ryšių praeityje, aptarti dabarties ir pažvelgti į ateitį.

Ši konferencija yra kupina simbolikos. Šių metų rugsėjo 4-ąją sukaks dešimt metų nuo istorinės dienos, kai pirmą kartą per visus krikščionybės amžius Lietuvos žeme žengė Šventasis Tėvas. Išsipildė Lietuvos katalikų lūkesčiai pasitikti popiežių savame krašte.

Gerai prisimename istorinio vizito dienas. Mes iš anksčiau žinojome apie Šventojo Tėvo meilę Lietuvai, tačiau tada pamatėme jį mūsų šventovėse – besimeldžiantį, panirusį į tikėjimo gelmes, nežemišką. To pamiršti neįmanoma. Kiekvienas mūsų savaip širdyje saugome Šventojo Tėvo palaiminimą.

Šventasis Tėvas labai įvertino mūsų tautos ištikimybę krikščionybei. Tada Vilniuje jis pasakė, kad Lietuva – tyli liudytoja karštos meilės religijos laisvei – yra nuėjusi ilgą, skausmingą kelią, išgarsėjusi kaip kankinių ir Kristaus sekėjų žemė.

Prieš kelias dienas mane pasiekė Jono Pauliaus Antrojo sveikinimas su linkėjimais tarnauti teisingumui, taikai ir Lietuvos žmonių gerovei. Man, pradedančiam eiti valstybės vadovo pareigas, šie Šventojo Tėvo žodžiai yra be galo svarbūs. Juo labiau kad ši konferencija yra pirmoji, kurią sveikinu kaip Lietuvos Respublikos prezidentas.

Gilios krikščionybės šaknys ir jos puoselėjamos vertybės gelbėjo Lietuvą slogiausiais jos istorijos tarpsniais. Gija tarp Lietuvos ir Šventojo Sosto nusidriekė dar 1251 metais, kai Lietuvos valdovas Mindaugas per krikštą mūsų valstybės likimą susiejo su lotyniškosios Europos tradicija.

Šiais metais minime Mindaugo karūnavimo Lietuvos karaliumi 750 metų sukaktį – krikščioniškosios Lietuvos valstybės įkūrimo jubiliejų. Mindaugo karūnavimas viduramžių civilizacijos didžiausio autoriteto popiežiaus Inocento IV valia reiškė ir europinį mūsų valstybės pripažinimą.

Prieš 80 metų, 1922-ųjų lapkričio 10 dieną, popiežius Pijus XI *de jure* pripažino Lietuvos Respubliką, šiuo žingsniu tarsi antspaudu patvirtindamas Lietuvos laisvės bylą.

Tvirta Šventojo Sosto pozicija buvo itin svarbi po lemtingų 1940 metų. Vatikanas niekada nepripažino Lietuvos aneksijos. Nuo Antrojo pasaulinio karo visą laiką prie Šventojo Sosto veikė ir Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybė.

Tačiau norėčiau grįžti prie šiandienos. Matydamas šioje auditorijoje Jo Ekscelenciją arkivyskupą Žaną Luisą Tauraną (Jean-Louis Tauran), įžvelgiu dar vieną simbolį.

Kiek man yra žinoma, Jūsų Ekscelencija pirmą kartą Lietuvoje lankėtės 1992 metais, kai Lietuva savo žmonių ryžtu ir valia neseniai buvo atgavusi Nepriklausomybę. Noriu Jus patikinti, kad dabar, prabėgus dešimtmečiui, Lietuva yra sustiprėjusi, kylanti, pasirengusi narystei NATO ir Europos Sąjungoje.

Ponios ir ponai!

Ne veltui krikščionybė yra vaizdžiai pavadinta gimtąja europiečių kalba. Istorinė Europos raida yra neatsiejama nuo religijos ir pirmiausiai – nuo krikščionybės. Istorinė Lietuvos valstybingumo raida yra neatskiriama nuo Katalikų Bažnyčios Lietuvoje ir ryšių su Šventuoju Sostu.

Europos integraciją mes, kaip ir Šventasis Sostas, suvokiame kaip valstybių ir tautų, išaugusių iš tų pačių kultūrinių bei religinių šaknų, ėjimą vienybės ir bendradarbiavimo keliu.

Prieš keletą metų šiuose rūmuose kalbėjęs Čekijos prezidentas Vaclavas Havelas pabrėžė, jog Europa pirmą kartą turi galimybę susitvarkyti taip, kad iš jos į pasaulį sklįstų taika, kad ji taptų taikingos ir vaisingos kooperacijos pavyzdžiu.

Iš tikrųjų mes, remdamiesi bendrais istoriniais, religiniais bei kultūriniais saitais, kartu kuriame vieningą Europą. Kuriame Europą, kuri turi stovėti ant tvirtų etinių ir dvasinių vertybių pamato.

Tikiu, kad šiandieninė konferencija padės mums dar aiškiau suvokti Lietuvos ateitį besivienijančioje Europoje.

Dėkoju Užsienio reikalų ministerijai, Lietuvos Vyskupų Konferencijai, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutui, Lietuvos istorijos institutui ir Lietuvių katalikų mokslo akademijai už šio labai svarbaus renginio organizavimą ir linkiu konferencijai sėkmingo darbo.

Kardinolas AUDRYS JUOZAS BAČKIS

Lietuvos Vyskupų Konferencijos vardu sveikinu Šventojo Sosto sekretorių santykiams su valstybėmis arkivyskupą Jean-Louis Tauran, kuris Lietuvos Vyriausybės kvietimu atvyko į šią mokslinę konferenciją, skirtą Lietuvos ir Šventojo Sosto diplomatinių santykių metinėms paminėti. Taip pat sveikinu visus šios konferencijos dalyvius.

Džiaugiuosi, kad ši konferencija vyksta Vilniaus universitete, kuris yra mūsų tautos kultūros lopšys, kurio istorija yra glaudžiai susijusi su Katalikų Bažnyčia.

Tikiuosi, kad būsimi pranešimai atskleis Šventojo Sosto diplomatijos veiklą bei reikšmę ne tik santykiuose su Lietuva, bet ir su pasauliu.

Keturiolika metų dirbau Vatikane, tame pačiame Santykiams su valstybėmis sekretariate. Galiu paliudyti nuolatinį Šventojo Sosto dėmesį Lietuvai bei rūpestį dėl Bažnyčios reikalų Lietuvoje.

Vakarų pasauliui užmiršus Lietuvą, Šventasis Tėvas Jonas Paulius II, 1980 m. lankydamas UNESCO, visam pasauliui priminė, jog Europos žemėlapyje yra tautų, turinčių nuostabų istorinį suverenitetą, kylantį iš jų kultūros, tačiau iš pačių tautų yra atimtas jų visiškasis suverenitetas. Diplomatai gerai suprato, kad popiežius turėjo omenyje ir Baltijos valstybes. Jonas Paulius II tvirtai tikėjo, jog ir Lietuva atgaus savo vietą tarp nepriklausomų Europos tautų.

Man teko ne vien stebėti, bet ir dalyvauti Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijoje, kurioje Šventasis Sostas ryžtingai gynė žmogaus teises ir laisves, ypač sąžinės, tikėjimo ir įsitikinimų laisvę. Ne mažiau rūpėjo ir tautų teisė tvarkyti savo likimą, vadovaujantis tarptautinėmis normomis.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Šventasis Sostas nedelsdamas atnaujino diplomatinius santykius, kurių jis *de jure* niekada nebuvo nutraukęs. Tai liudija faktas, kad ir sovietmečiu prie Šventojo Sosto išliko Lietuvos ambasada.

Šiandien gyvename laisvoje ir nepriklausomoje šalyje. Nedaug sulaukė visuomenės dėmesio trys sutartys, pasirašytos tarp Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos ir 2000 m. ratifikuotos Seime: „Dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų“, „Dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje“ ir „Dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“. Šios sutartys suteikė galimybę glaudžiau bendradarbiau-

ti Katalikų Bažnyčiai ir valstybei švietimo, kultūros, šeimos, socialiniais, o ypač dorovės bei žmogaus orumo apsaugos klausimais.

Turiu vilties, kad Vyriausybės ir Vyskupų Konferencijos geranoriškomis pastangomis bus įgyvendinti šių sutarčių nuostatai.

Linkiu sėkmingo darbo visiems šios istorinės konferencijos dalyviams.

DR. ANTANAS VALIONIS

Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras

Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente,
Didžiai gerbiamas Rektoriau,
Eminencija Kardinole,
Ekscelencija Arkivyskupe,
Ekscelencijos,
Ponios ir ponai,

Esu dėkingas už man suteiktą garbę pasveikinti šios konferencijos gerbiamus dalyvius ir svečius.

Istorinė Lietuvos valstybės raida yra neatsiejama nuo Katalikų Bažnyčios bei ryšių su Šventuoju Sostu.

Kaip Lietuvos diplomatijos vadovas, norėčiau pirmiausia pabrėžti vaidmenį, kurį Šventasis Sostas atliko XX amžiaus Lietuvos diplomatijos istorijoje. 1922 metais Šventasis sostas *de jure* pripažino Lietuvos Respubliką, 1927 metais Lietuvos Respublika su Šventuoju Sostu sudarė konkordatą. Tai buvo žymi politinė atsvara tuomet sunkioje geopolitinėje padėtyje atsidūrusiai Lietuvai.

Lemtingais 1940-aisiais Lietuvos valstybingumui ypač svarbi buvo Šventojo Sosto pozicija, nepripažinusi Lietuvos aneksijos. Visus 50 metų veikusi greta diplomatinių atstovybių Vašingtone ir Londone, Lietuvos pasiuntinybė prie Šventojo Sosto, kaip sakė vienas iškilių senosios kartos Lietuvos Respublikos diplomatų Kazys Lozoraitis, – „skelbė pasauliui tylėti priverstos lietuvių tautos valią ir ryžtą būti nepriklausoma“.

Ponios ir ponai,

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto santykiai įgavo naują kokybę. 2000-ųjų metų rudenį įsigaliojo trys Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto tarpvalstybinės sutartys.

Šiandieninė Lietuva stovi prie narystės Europos Sąjungoje slenksčio. Demokratiniais principais pagrįsta besivienijanti Europa – tai aplinka, kurioje vyrauja demokratija, tolerancija, pagarba žmogui ir jo teisėms, kultūrinis atvirumas – būtent tos vertybės, kurias skleidžia Katalikų Bažnyčia. Šias vertybes privalėsime skleisti ir savo kaimynams, būdami Europos Sąjungoje.

Mes nuolat klausiamo, ką atneš mums ateitis. Lietuva jau pasirinko savo kelią. Istorinė patirtis mus moko, kad dėl Lietuvos ir visos Europos gerovės turime rūpintis laisvės ir saugumo stiprinimu regione ir plačiau. Nepriklausoma ir demokratiška Lietuvos valstybė yra svarbi dalis darnios politinės erdvės, kuri kuriasi aplink Baltijos jūrą.

Kaip ir Šventasis Sostas, mes Europos integraciją vertiname kaip valstybių ir tautų, išaugusių iš tų pačių kultūrinių ir religinių šaknų, ėjimą kartu vienybės ir bendradarbiavimo keliu.

Tai labai tiksliai įvardijo popiežius Jonas Paulius II. Leiskite man pacituoti: „Europos Sąjungos plėtra yra prioritetas, kurio reikia drąsiai ir sparčiai siekti, nes to laukia milijonai žmonių, savo kultūra ir tradicija priklausančių Europai ir dėl to turinčių teisę priklausyti vienybės ir solidarumo ryšiais suvienytai Europos Sąjungai. Šio svarbaus ir sudėtingo europinio proceso akivaizdoje Bažnyčia negali būti abejinga vertybėms, kuriomis remiasi konkretūs instituciniai sprendimai“.

Ponios ir ponai,

Dalyvaudami šiandieninėje konferencijoje, jūs dar kartą apžvelgsite Lietuvos ir Šventojo Sosto santykių istorijos puslapius, aptarsite šių ryšių dabartį ir ateitį, o kartu – Šventojo Sosto ir Lietuvos ateitį vieningoje Europoje.

Baigdamas norėčiau padėkoti visiems, be kurių pagalbos šis renginys nebūtų įvykęs, ir palinkėti konferencijai vaisingo darbo.

JEAN-LOUIS TAURAN

Secretary of the Holy See's Relations with States

THE DIPLOMACY OF THE HOLY SEE. WHY?

Your Excellency, President Paksas,
Your Eminence, Card. Bačkis,
Your Excellencies,
Ladies and Gentlemen,

First of all, I would like to thank you for this invitation to be with you today. I am particularly honored and pleased to address such a qualified audience.

My visit to your distinguished Nation and beautiful Capital takes place soon after the 80th anniversary of the Holy See's recognition of Lithuania. Last year marked also the 75th anniversary of the Concordat, which in the year 2000 was replaced by three distinct Agreements between Lithuania and the Holy See. The present year marks also the tenth anniversary of the visit of Pope John Paul II.

In this light, I wish to address a question that is often raised: Why is there a papal diplomacy?

The answer is found in the nature of the Catholic Church. The Catholic Church is not a multinational enterprise. Rather, it is essentially and primarily a communion of believers. When Jesus of Nazareth founded his Church, he intended that this communion would rest upon the apostles. One of them would be the head of this group, and as such he would have the special mission of assuring the orthodoxy of the faith and the unity of discipline within the Church. His name was Peter, and as we all know he concluded his life as head of the Catholic community in Rome.

Since the year of his death, in 64 or 67 A.D., his successors to the See of Rome assumed the responsibilities of this ministry: the same service to the communion and unity of the Catholic Church which is spread throughout the world. Through the voice of the Pope the Church speaks the same language and does so in the name of the universal community.

From the very beginning of the Church, the successors of the apostles and the Popes have been confronted with the difficult task of reconciling the diverse cultures and life styles with the unity of faith and morals, which mark the Church as Catholic. In fact, history shows us that in the early Church the Bishops in the Mediterranean area, when confronted with disputes, turned to the Bishop of Rome on several occasions to seek his mediation. Since the second century of our era, we have testimonies that the Popes settled these disputes and problems, thus securing the unity of the one Church. It is in this ecclesial and religious context that we have the first Ambassadors of the Popes.

Indeed, from the end of the first century, local Bishops have met in groups, called Councils, in order to study and resolve local problems. The Pope was always present at these Councils through his personal representative called a Legate. This Legate was also sent to the Emperor of Constantinople.

A very clear example of this phenomenon is what happened in 453. The Council of Chalcedon had closed its work and Pope Leo the Great decided that his Legate, Julius of Cos, had to remain on the scene in order to help the Bishops put into practice the decisions of the Council. The Pope sent two letters on this occasion. One was sent to the Bishops telling them to consider Julius as the Pope present among them. The other was sent to the Emperor of Constantinople, asking him to consider Julius as the ears and the voice of the Pope of Rome. This is the first clear example of a Papal Representative in possession of two Letters of Credence: one for the local Bishops and one for the local civil authorities. This practice is the same today, when the Pope's Ambassador is accredited to a local country.

I have insisted on these historical references in order to counter the notion that Popes have diplomatic representations, because they were temporal sovereigns. No, this is not the correct explanation. The international community recognized the fact that Popes were the ministers of the universal communion of the Church. At least since the Middle Ages, the political community has recognized as a sovereign subject of international law this unique centre of communion which is the Pope and the Roman Curia, under the expression of Holy See. Neither the Soviets yesterday, nor the Chinese today contest such a reality.

In the sixteenth century, an important evolution took place: the emergence of Nation-States. At that time, diplomats ceased to be spies dispersed among the peoples. Instead, they became visible informers with their chanceries and public activities. In fact, at that time, many States began to model their diplomatic formalities and modalities on the di-

plomatic system of the Republic of Venice. The Popes did not hesitate to do the same and so during the sixteenth century we see the appointment of Apostolic Nuncios (the exact name of the Pope's Ambassadors) to Spain, Venice, France, Naples, Portugal, Poland, Germany, Switzerland, and so on. At the same time, we see the same countries sending Ambassadors to the Pope, residing in Rome.

In spite of the opposition of the French revolution and the Napoleonic period, the prestige of the Pontifical Representation rose to its highest peak with the Congress of Vienna in 1815, which adopted the rules of international relations formalized later with the Agreement of Aix-la-Chapelle in 1818.

At that time it was confirmed that the privilege of precedence would continue to be granted to the Papal Representatives, not because they represented the Pope as a temporal prince, Head of the Papal States, but because they were the Representatives of the Head of the Catholic Church. It is interesting to note that Talleyrand insisted that in the Acts of the Congress it would be clear that the privilege granted to the Pope's Representatives was due to the fact that the Pope is essentially a religious and moral authority. Therefore his religious quality prevails over his temporal dimension.

Even when the Papal States disappeared and Rome was occupied in 1870, thus depriving the Pope of any territory, Papal diplomacy continued. Between 1870 and 1929, the year when the Vatican City State was created, the Pope, although with no territory as such, continued to send Nuncios and receive Ambassadors. The Popes were also intensely involved in international arbitration, seeking ways to solve controversies between countries: between Germany and Spain in 1885; England and Portugal in 1890; England and the United States in 1894; Haiti and Santo Domingo in 1895; Argentina and Chile in 1896; Colombia and Peru in 1905 and Ecuador and Columbia in 1906.

These historical facts confirm that the legitimacy of Papal diplomacy is not based on temporal power, but on spiritual and moral authority. Accordingly, the international community recognizes what we call in modern language, the Papacy, a particular mission to the communion of the Catholic Church around the world, which is recognized as a unique moral voice. It enjoys an international personality, and is called the „Holy See“.

In 1929, Mussolini and Pius XI decided to create Vatican City State, which would be independent and immune from the political life of Italy. At that time, international law conceived sovereignty only with reference to territory. The Vatican City State has a functional nature, because it

exists in intrinsic unity with the Holy See, as a support for its full independence. So, with the creation of Vatican City State, the Pope is independent from all world powers and therefore free to exercise his ministry of assuring the communion within the Church and exercising his moral authority within the international community.

As we can see from this historical panorama, the presence of papal diplomacy on the international scene has always been affirmed and recognized. Nowadays, the diplomatic activity of the Holy See is carried out on two levels: bilaterally with relations with 174 countries and multilaterally with representations at the United Nations and its agencies, the Council of Europe, the Organization for Security and Cooperation in Europe, the European Communities, the Organization of American States, and many others.

Through this vast network, the Holy See tries to contribute to a certain „moralization“ of international life, convinced that peace stems from moral and spiritual values. As a result, Papal diplomacy tries not only to defend the freedom and rights of the Catholic communities around the world when they are threatened, but also promotes certain principles without which there can be no harmonious community of Nations. What are these principles?

1) The priority of the human person, which is the foundation of his dignity, his rights, including the right to life at all stages of one's biological development; the right to work and the just compensation for the fruit of one's work; the right to culture, and the right to freedom of conscience and to freedom of religion. In this regard, I wish to recall what the Holy Father said to the Diplomatic Corps credited in Vilnius, on 5 September 1993, during his historic visit to Lithuania that I wish also to remember in these days: „Diplomacy cannot limit itself to the promotion of respective national interests. In Vilnius, like in any other part of the world, a common concept of man must be defended (...) The new world order cannot be implemented without respect for the primary values of justice, peace and human dignity (...) human rights are at the origin of international life (...) if geo-politics, economic and financial exchanges and intercultural dialogue were deprived of their human dimension, they would be confined to the logic of interests, which is never far from the logic of force“.

2) The promotion and defence of peace and the rejection of war as a solution to controversies among States, along with the concrete invitation to reach effective disarmament (as a gesture of moral support the Holy See has signed the Nuclear Non-proliferation Treaty of 1971 and the Treaty banning anti-personnel mines of 1997). You will recall, perhaps, the exclamation of the Pope during the Gulf War: „War is an adventure without return!“. In Vilnius, in the above-mentioned discourse, the Holy Fat-

her said: „*Never more should persons and peoples stand one against the others! Any time a conflict erupts, it is the whole world that suffers and is disfigured.*“ More recently, at the very beginning of this year, in reference to the possibility of an outbreak of a conflict in the Middle East, the Pope himself exclaimed: „*War is always a defeat for humanity!*“

3) The support for the promotion of democracy and rights as the basis for political and social life. Everyone knows, for example, how Pope John Paul II and the Holy See contributed to the evolution of the Eastern European countries towards democracy and you here in Lithuania know this better than anyone. The Holy See reminds everyone that democracy and only democracy answers the desire of people to participate in the political life of their countries. Through this system of government, leaders are kept in line, knowing that they are accountable to the people in what they say and in what they do. Democracy means responsibility and participation.

This message is also announced in the sphere of multilateral diplomacy. The Holy See is in fact present at the United Nations, thanks to the mission of a Permanent Observer. We all recall the white silhouette of Pope Paul VI and Pope John Paul II, so rich in symbolism, when they addressed that august body from the podium of the General Assembly Hall.

What does the Holy See say to the 191 members of the U.N.?

- It says that all Nations are equal: there are no Nations greater than others;
- It says that these Nations exist in solidarity one with another; in fact, Pope John Paul II likes to speak of the „family of Nations“;
- It says that war must be rejected and priority must be given to negotiations and juridical instruments to resolve conflicts;
- It says that there is a human nature and that there are universal rights;
- It says that life must be defended at all stages; that science cannot reduce the human person to an experimental animal; that the family is the fundamental unit of society; and that there is no substitute for the relationship between parents and children.

Basically then the Holy See never fails to express its trust in international law. We are in possession of a remarkable juridical patrimony, which in a way is the result of the tragic experiences of history.

The Holy See believes that if, in these last years, international law would have been applied equally in all situations, many crises, which we now face, could have been avoided. Only a vigorous and equitable application of law guarantees that the weakest are not subject to violence, in-

justice, exploitation and manipulation exercised by the stronger. It is necessary that the force of law prevail over the law of force.

The Holy See not only supports the primacy of law as the golden rule of diplomatic relations, but makes its own contribution to international law. It can be recalled what the Pope said about the duty of humanitarian assistance on the occasion of the crisis in Yugoslavia and Bosnia and Herzegovina, in the nineties. The Holy See has been also very supportive of minority rights. On the occasion of the celebrations of the great World Conferences promoted by the UN at the end of last century, the Delegations of the Holy See have also contributed to save a just and balanced interpretation of international law, in the face of those who wanted to create new rights based on minority positions. The Holy See is not content in just speaking, it also acts. An example of this coherence is the fact that The Holy See did not recognize the USSR's annexation of the Baltic countries, therefore in the course of the following fifty years it has considered as interrupted, but not broken, diplomatic relations with Vilnius, Riga and Tallinn.

In the course of the last weeks, you all know how actively the Holy See has been engaged in the developments of the current Iraqi crisis. You will recall the mission of Cardinal Etchegaray to Baghdad, as well as the visits to the Vatican of European Heads of Governments and Middle East Authorities. I am pleased to announce that within an hour Cardinal Laghi will depart from Rome for Washington, to hand to President Bush a personal Message of His Holiness.

During the conversations, the Pope and his collaborators were able to illustrate the well-known position of the Holy See:

- Make every effort to avoid the outbreak of a war. This is consistent with the peaceful mission of the Church and the above-mentioned principle of the promotion and defence of peace, which guides the diplomatic activity of the Holy See;
- A refutation of the concept of preventive war;
- The obligation for Iraq to conform to the UN Security Council Resolutions;
- The necessity for the international community to respect the Charter of the United Nations (especially Art. 2,§4 which states: „*In their international relations, members have to abstain from the threat and use of force, either against territorial integrity and the political independence of any State, or in any other way incompatible with the ends of the United Nations*“). The same can be seen in the whole of Chapter VII, which treats what to do in case of threats against peace, of the breaking of peace and acts of aggressions). For the Holy See, in keeping with these principles, one or more States,

which might unilaterally have recourse to the use of force, would act outside of international legality. Only the Security Council can decide, in particular circumstances, if there exists a real threat against peace; this does not mean, however, that the recourse to the use of force is, for the Security Council, the only adequate response.

In the present circumstances the Holy See is of the opinion that:

- The Government of Baghdad must fulfill its international obligations regarding human rights and disarmament;
- In the case that these commitments are not honored, the international community must seek an adequate solution, using collective mechanisms, and always under the auspices of the Security Council;
- The Security Council must continue to encourage the inspections as mandated by Resolution 1441 and, if necessary, increase the number of inspectors which, at the moment, seem insufficient (approximately 260).

In all its contacts the Holy See, as a moral authority and before the prospect of an armed conflict, has insisted upon calling attention to:

- The plight of the Iraqi people, who would be the first to suffer;
- The consequences which an armed attack would have for the dialogue between Islam and -Christianity;
- The geo-political shake-ups which could be provoked in the region.

The Holy See has asked that all Governments favorable to a military intervention, as well as the Iraqi Authorities, reflect upon their responsibilities before God.

Deterrence, dialogue and concern for the internal situation in Iraq, through a series of diplomatic, humanitarian and cultural initiatives, is certainly the longer road, but the more effective one for peace in the Middle East. For the Holy See, a solution to the grave conflict in the Middle East is a priority. A resolution to this situation would have positive results throughout the Middle East. We cannot forget that the unresolved Israeli-Palestinian problem is the cause of all the crises in that part of the world.

In conclusion, everyone wants peace and is aware of the grave consequences, which a military operation in Iraq would produce. The question is to ask if all the resources and instruments of international law have been used and if all has been done to guarantee peace.

Ladies and Gentlemen, I do not wish to further try your patience, so I come to an end.

You will have gathered, from what I have said, that diplomatic relations appear to the eyes of the Holy See as a qualified means of placing

trust in the moral resources of peoples. „*Stable, reciprocal, under the sign of politeness, discretion and loyalty*“, as Pope John Paul II was pleased to define them just a few days after his elections (Allocution to the Diplomatic Corps, October 20, 1978), they help to cultivate an opening to the real problems of others, to see them as responsible partners and to search, exclusively by peaceful means, that which is common to the parties, vital for their existence and required by the general interest.

„The service of man, that – as John Paul II said once to the Diplomatic Corps credited to the Holy See (12 January 1981) – is what must be the inspiration of today, the fundamental reason for the promotion of peace, mutual respect and international concord which the Church wishes to encourage with all her strength under God’s eyes, and which she calls people to accomplish for love of man“.

There could be no better conclusion to my remarks!

ŠVENTOJO SOSTO DIPLOMATIJA. KODĖL?

Jean-Louis Tauran

Santrauka

Autorius bando atsakyti į klausimą, kodėl egzistuoja popiežiaus diplomacija, ir primena, kad steigdamas Bažnyčią Kristus išrinko apaštalą Petrą būti jos galva. Vėliau vyskupai prašydavo popiežių spęsti jų nesutarimus. Į vyskupų tarybas, kurios rinkdavosi aptarti vietinių reikalų, popiežius siųsdavo savo atstovus.

Popiežius Leonas Didysis pasiuntė savo atstovą į vyskupų susirinkimą Chalkedone 453 m. su dviem laiškais; vienas buvo skirtas vyskupams, o antras – Konstantinopolio imperatoriui – taip buvo pabrėžiamas reikalingumas palaikyti ryšius su vietine valdžia. Autorius atmeta teigimą, kad popiežius turėjo savo diplomatinis atstovus, jau nuo XVI a. pavadintus apaštaliniais nuncijais. Autorius tvirtina, kad popiežius savo atstovus siųsdavo tik kaip Katalikų Bažnyčios galva. Nuo 1870 m., kai popiežius prarado visas žemes, iki 1929 m., kai buvo įsteigta Vatikano valstybė, popiežius turėjo savo nuncijus ir priimdavo kitų valstybių ambasadorius. Šiuo metu Šventasis Sostas palaiko dvišalius ryšius su 174 valstybėmis ir daugeliu organizacijų.

Popiežiaus diplomacija grindžiama dvasiniu ir moraliniu autoritetu, kuriuo bandoma apginti bendruomenių laisves ir teises pasaulyje, taip pat skatinami trys principai: 1) žmogaus asmens pirmenybė su įvairiomis teisėmis (gyventi, sąžinės, tikėjimo, darbo, kultūros), 2) taikos skatinimas ir gynyba; atsisakymas ka-

ro, sprendžiant nesutarimus, ir 3) skatinimas demokratijos ir kitų teisių politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Popiežiai Paulius VI ir Jonas Paulius II savo kalbose, sakytose Jungtinėse Tautose, pabrėžė, kad visos tautos yra lygios ir turi taikiai sugyventi. Visi ginčai turi būti sprendžiami tik taikiu būdu.

Pranešime taip pat smulkiai aptariamos popiežiaus Jono Pauliaus II pastangos, kad nekiltų karas su Iraku.

KAZYS LOZORAITIS

Lietuvos Respublikos ambasadorius prie Šventojo Sosto

Praėjus keleriems metams nuo Lietuvos diplomatinės tarnybos aštuoniasdešimties metų iškilmingo pažymėjimo, štai vėl susirinkome paminėti su mūsų valstybės ir jos diplomatijos istorija susijusių sukakčių, būtent 80 metų sukakties nuo to, kai Šventasis Sostas *de iure* pripažino 1918 m. vasario 16 d. aktu atkurtą nepriklausomą Lietuvos valstybę, ir 75 metų sukakties nuo Lietuvos ir Šventojo Sosto konkordato pasirašymo. Šios dvi reikšmingos sukaktys siejasi su dar viena istorine data, tai yra su Jo Šventenybės Popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo Lietuvoje dešimtmečiu, kuris sueis šių metų rudenį. Tai buvo pirmas ir ilgai lauktas Šventojo Tėvo vizitas mūsų šalyje, po skaudžių svetimos spaudos metų lietuvių tautai ką tik prisikėlus laisvam ir nepriklausomam gyvenimui.

Man ypač malonu pasveikinti minėtųjų sukakčių proga iš Romos į Vilnių specialiai atvykusį ir čia tarp mūsų šiandien esantį Šventojo Sosto diplomatijos vadovą, Vatikano sekretorių santykiams su valstybėmis arkivyskupą Jean Louis Tauran. Jo Ekscelencijos dalyvavimas šioje konferencijoje didžiai sureikšmina šį įvykį ir rodo Šventojo Sosto dėmesį mūsų minimoms sukaktims. Esame dėkingi Jūsų Ekscelencijai, kad radote galimybę antrą kartą apsilankyti mūsų šalyje, ir tikimės, kad šio nors ir trumpo vizito metu turėsite progos betarpiškai pajusti, kaip labai Lietuva yra pažengusi į priekį įvairiose gyvenimo srityse po Jūsų pirmojo apsilankymo 1992 metais.

Savo ilgaamžės, garbingos, bet drauge ir sudėtingos istorijos kelyje Lietuva visada teikė ypatingą reikšmę santykiams su Šventuoju Sostu. Tie santykiai siekia XIII amžiaus vidurį ir pradėjo nuolat plėtotis ypač po to, kai lietuvių tauta galutinai priėmė katalikų tikėjimą ir įsijungė į Europos krikščioniškųjų tautų šeimą.

Vėliau Lietuvai žengiant, deja, ne visada laimingais savo istorijos keliais, lietuvių tautai netrūko Šventojo Sosto paramos. XIX amžiaus antroje pusėje ir XX amžiaus pradžioje, kai Europoje pradėjo reikštis sąjūdžiai dėl tautų apsisprendimo, popiežiai ir Šventasis Sostas kėlė balsą prieš tautų patiriamą spaudą, rėmė tautinę bei religinę laisvę. Prisimintinas tuo metu plačiai nuaidėjęs Benedikto XV šūkis „tautos nemiršta“ (*i popoli non muoiono*) ir šio popiežiaus įspėjimas Pirmąjį pasaulinį ka-

rą laimėjusioms valstybėms atsižvelgti į atskirų tautų geopolitinius ir nacionalinius interesus.

Po Pirmojo pasaulinio karo atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, tapo aktualūs jos *de iure* pripažinimo ir drauge Lietuvos ir užsienio šalių, tarp jų ir Šventojo Sosto, jau tarpvalstybinių ryšių užmezgimo klausimai. Taigi jaunajai Lietuvos diplomatijai tuo metu teko uždavinys įteisinti Lietuvos valstybę tarptautinėje plotmėje. Uždavinys anaip tol nebuvo lengvas, nes tarptautinė bendruomenė su karą laimėjusiomis didžiosiomis valstybėmis tebebuvo abejinga nepriklausomybę atkūrusiai Lietuvai, dvejojo, ar ji gebėsianti išsaugoti nepriklausomybę ir savarankiškai tvarkytis. Buvo netgi siūlomi ir svarstomi visiškam Lietuvos savarankiškumui alternatyvūs sprendimai, kurie lietuviams nebuvo priimtini.

Tarptautinė bendruomenė betgi greitai suprato, jog lietuvių tauta geba savarankiškai tvarkytis ir yra pasiryžusi bet kuria kaina išsaugoti sunkiai išsikovotą nepriklausomybę. Per kelerius metus pasaulio valstybės viena po kitos pripažino Lietuvos Respubliką *de facto* ir *de iure*. Šiandien prisimename ir Šventojo Sosto prieš 80 metų Lietuvai suteiktą *de iure* pripažinimą, atvėrusį kelią ir diplomatinį santykių su Vatikanu užmezgimui. Buvo paskirti pirmieji neoficialūs Lietuvos atstovai Vatikane, o Šventasis Sostas pasiuntė į Lietuvą paeiliui apaštalinį vizitatorių, apaštalinį delegatą, o vėliau – internuncijų ir nuncių. Dėl kai kurių nemalonių nesusipratimų Lietuvos santykiai su Šventuoju Sostu iš pradžių klostėsi vingiuotais keliais, tačiau jie buvo iš dalies ištiesinti 1927 m. pasirašius Lietuvos ir Šventojo Sosto konkordatą. Tais pačiais metais į Vatikano oficialų žinyną buvo įrašytas pirmasis Lietuvos nepaprastasis ir įgaliotasis ministras prie Šventojo Sosto – Jurgis Šaulys. Nuo to laiko ir iki šių dienų, taigi per 75-erius metus, besikeičiantys Lietuvos diplomatų vardai niekada nebeišnyko iš prie Šventojo Sosto akredituoto diplomatinio korpuso sąrašo. Tai sakydama turiu omeny ypač tą ilgą ir tragišką laikotarpį, kuris prasidėjo 1940 m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą.

Šventajam Sostui atsisakius pripažinti prievartinį Lietuvos įjungimą į Sovietų Sąjungą, taip pat pasmerkus 1940 m. Lietuvai primestos marionetinės vyriausybės sprendimą vienašališkai nutraukti diplomatinis santykius su Šventuoju Sostu, panaikinti konkordatą ir iš krašto išvaryti apaštalinį nuncių, Lietuvos pasiuntinybei prie Šventojo Sosto buvo sudarytos sąlygos tęsti veiklą ir krikščionybės centre atstovauti Lietuvos valstybei ir pavergtai lietuvių tautai. Šventojo Sosto sprendimas nepripažinti prieš lietuvių tautos valią smurtu įvykdytos Lietuvos aneksijos į Sovietų Sąjungą buvo principingas, teisingumo įkvėptas, tikėjimo Lietuvos laisva ir nepriklausoma ateitimi ženklas.

Kažin ar pasaulio diplomatijos istorijoje būta atvejų, kad dėl agresijos iš politinio žemėlapio išnykusios valstybės diplomatams būtų susidariusi galimybė ištisą pusšimtį metų atstovauti okupuotai, bet teisiniu subjektu išlikusiai valstybei ir kartu liudyti jos pažeisto suvereniteto tęstinumą. Lietuvos pasiuntinybės išlikimas okupacijos metais buvo juo reikšmingesnis, kad ji buvo akredituota prie Popiežiaus, tai yra prie visuotinai pripažinto didžiausio moralinio autoriteto, į kurį yra nukreipti pasaulio žvilgsniai ir smurto bei neteisengumo aukų viltys sulaukti paramos. Prisimenant šios mūsų pasiuntinybės išlikimą, tebūnie man leista čia paminėti jai vadovavusius diplomatus, mano tiesioginius pirmtakus Vatikane – nepaprastąjį pasiuntinį ir įgaliotąjį ministrą Stasį Girdvainį ir po jo mirties patarėją bei reikalų patikėtinio pareigas ėjusį Stasį Lozoraitį jaunesnįjį. Jie su pavyzdingu atsidavimu, nelengvomis sąlygomis darbavosi Lietuvos atstovybėje, penkis dešimtmečius padėdami palaikyti tarp Šventojo Sosto ir Lietuvos gyvus santykius, kurių jokia jėga neįstengė nei pažeisti, nei juo labiau nutraukti.

O vis dėlto per visą tą laiką būta mūsų šalies ir tautos interesams priešišku jėgų, nuolat ir net įžūliai veikusių, kad Lietuvos ir Šventojo Sosto santykiai būtų nutraukti, pasiuntinybė Vatikane būtų likviduota, nes vien simbolinis jos egzistavimas, o ką jau kalbėti apie jos veiklą – buvo kai kam tartum rakštis. Okupantai be paliovos ir primygtinai reikalavo likviduoti nepriklausomos Lietuvos pasiuntinybę, siekė paveikti Vatikaną, kad pripažintų Lietuvos aneksiją. Tiek Maskvoje, tiek Vakaruose akcija prieš pasiuntinybę buvo nuosekliai ir įžūliai tęsiama ir vėlesniais dešimtmečiais, net vadinamojo persitvarkymo Sovietų Sąjungoje laikais, kai blaiviai mąstantys žmonės jau buvo suvokę artėjantį sovietinės imperijos galą. Akcijoje prieš pasiuntinybę per dešimtmečius pasižymėjo ir Lietuvos kompartijos žiniasklaida. Nuo sovietinės žiniasklaidos skelbiamų paskvilių, kuriuos pasirašinėdavo net akademikai, neatsilikdavo ir Italijos kompartijos dienraštis „Unita“, nepraleidžiantis progos pasipiktinti, kad Vatikanas leidžia veikti „neegzistuojančios“ šalies atstovybei, kurios buvimas trukdo pagerinti Šventojo Sosto santykius su Maskva. Prisimenu, kad tokiais samprotavimais ypač pasižymėjo Vatikano reikalų specialistu save laikantis italų žurnalistas Alceste Santini, ne kartą ironizavęs, kad Šventasis Sostas palaiko santykius su diplomatais „šmėklo-mis“, kurie prilygsta „muziejiniams eksponatams“. Taip pat kai kuriems vadinamosios „Rytų politikos“, tai yra suartėjimo su SSRS, šalininkams nepavyko užgesinti laisvos Lietuvos žiburėlio Popiežiaus valstybėje.

Nepaisydamas spaudimo, Šventasis Sostas principingai laikėsi Lietuvos aneksijos nepripažinimo politikos ir iki pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo leido mūsų pasiuntinybei Vatikane vykdyti diplomatines funkcijas.

Kaipgi šia proga nepriminti tos jaudinančios dienos, kai man, kaip pirmajam jau vėl laisvos Lietuvos ambasadoriui prie Šventojo Sosto, teko garbė įteikti Šventajam Tėvui Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko skiriamuosius raštus. Kaipgi nepriminti Jono Pauliaus II ta proga ištartų žodžių: „Jūsų atvykimas į Romos vyskupo būstą yra kur kas daugiau negu skiriamųjų raštų įteikimo ceremonija. Šio susitikimo Apaštalo Sostas ir Lietuva laukė ir tikėjosi ilgus metus. Dabar mes ne užmezgame naujus Apaštalo Sosto ir Lietuvos santykius, bet gražiname jiems visą spindesį po šio ilgo pusamžio, kai Apaštaliniai Rūmai visą laiką buvo atviri Lietuvos pasiuntinybei, ištikimai atstovavusiai Romoje išmėginimus patiriančiai jūsų tautai...“ Atsakomojoje kalboje pasakiau: „Šventasis Tėve, lietuviai nepamirš Jūsų padrąsinimo ir paguodos Lietuvai žodžių, įvairiomis progomis aidėjusių daugeliui kitų tylint, nepamirš Šventojo Sosto teisingumo įkvėptos kilnios paramos Lietuvai, stiprinusios tikėjimą Lietuvos laisva ateitimi“.

Minint su Lietuvos ir Šventojo Sosto santykiais susijusias sukaktis, reikia pasidžiaugti, kad atsikūrusiai laisvai, demokratinei Lietuvai susidarė palankios sąlygos santykius su Šv. Sostu normaliai ir sėkmingai plėtoti. Jų plėtojimui ir stiprinimui, abiejų šalių labai tvirtą pagrindą sudaro 1998 m. Lietuvos ir Šventojo Sosto pasirašytos ir ratifikuotos tarpvalstybinės sutartys.